

ԿԱՆԱՅՔ

ԶԻՆՎԱԾ ՈՒԺԵՐՈՒՄ.
ԵՂԻՐ ԻՐԱԶԵԿՎԱԾ

Հայաստանի կին
զինծառայողների
իրավունքների և
ազատությունների մասին
պրակտիկ ձեռնարկ

Արմեն Գրիգորյան

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ԿԱՆԱՅՔ

ՋԻՆՎԱԾ ՈՒԺԵՐՈՒՄ.
ԵՂԻՐ ԻՐԱՋԵԿՎԱԾ

Հայաստանի կին
զինծառայողների
իրավունքների և
ազատությունների մասին
պրակտիկ ձեռնարկ

Արմեն Գրիգորյան

ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

*Այս ձեռնարկում արտահայտված
տեսակետները հեղինակին են
և պարտադիր չէ, որ արտացոլեն
Եվրոպայի խորհրդի
պաշտոնական քաղաքականությունը:*

Սույն փաստաթղթի ամբողջական կամ
մասնակի վերարտադրման կամ թարգ-
մանության հետ կապված բոլոր հարցերը
պետք է ուղղվեն Հաղորդակցության և
կապի հարցերով տնօրինությանը (F-
67075 Strasbourg Cedex կամ bot@coe.int): Այս հրապարակման հետ կապված
բոլոր մյուս հարցադրումները պետք
է ուղղվեն Մարդու իրավունքների
տնօրենություն՝ Մարդու իրավունքների
և իրավունքի գերակայության գլխավոր
տնօրենության Մարդու իրավունքների
քաղաքականության և համագործակ-
ցության վարչության Մարդու իրավունք-
ների ազգային իրականացման բաժին,
(DGI-HRImplementation@coe.int):

Էջադրումը՝ «Անտարես»
հրատարակչության

Կազմի նկարը՝ © Հայաստանի Հանրապե-
տության պաշտպանության
նախարարության

Մյուս նկարները՝ © Հայաստանի Հանրա-
պետության պաշտպանության
նախարարության

Եվրոպայի խորհրդի հրատարակություն
© Եվրոպայի խորհրուրդ, Մարտ, 2020 թ.

«Կանայք զինված ուժերում. եղի՞ր
իրազեկված» ձեռնարկի տպագրությունն
իրականացվել է «Մարդու իրավունքները
և կանայք Հայաստանի զինված
ուժերում» ծրագրի շրջանակում:
«Մարդու իրավունքները և կանայք
Հայաստանի զինված ուժերում»
ծրագիրն իրականացվում է Եվրոպայի
խորհրդի՝ Հայաստանի համար
իրականացվող գործողությունների
2019-2022 թթ. ծրագրի շրջանակում
և ֆինանսավորվում է Միացյալ
Թագավորության կառավարության
կողմից: Գործողությունների ծրագիրը
ֆինանսավորում են նաև Գերմանիան,
Իռլանդիան, Լիխտենշտայնը,
Նորվեգիան և Շվեդիան:

Մարդու իրավունքների ազգային
իրականացման բաժին

Մարդու իրավունքների
քաղաքականության և
համագործակցության վարչություն

Մարդու իրավունքների և իրավունքի
գերակայության գլխավոր տնօրենություն
Մարդու իրավունքների տնօրենություն

Եվրոպայի խորհուրդ

F-67075, Ստրասբուրգ, Սեդեքս

www.coe.int

ԲՈՎԱԼԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հապավումների և կրճատումների ցանկ	4
1. Մարդու իրավունքները զինված ուժերում	5
2. Իրավահավասարություն, խտրականության արգելք	8
3. Անձնական կյանքի նկատմամբ հարգանքի և արժանապատիվ պայմաններում ծառայելու իրավունք	14
3.1. Զինծառայող կանանց արտաքին տեսքին վերաբերող կանոնները	18
4. Աշխատանքային և ուսման իրավունքներ	20
5. Առողջության պահպանման իրավունք, մայրության պաշտպանություն	25
6. Հանգստի իրավունք	30
7. Կին զինծառայողների իրավունքների պաշտպանությունը	35
Նշումներ	40

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ԵՎ ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Կանանց նկատմամբ խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին ՄԱԿ-ի կոնվենցիա	ԿՆԽՎԿ
Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիա	ՄԻԵԿ
Վերանայված սոցիալական խարտիա	ՎՍԽ
Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ 2010 (4) հանձնարարական՝ «Զինծառայողների իրավունքների մասին»	ԵԽՆԿ Հանձնարարական
Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովի թիվ 2016 (2120) բանաձև՝ «Կանայք զինված ուժերում. հավասարության խթանում, սեռով պայմանավորված բռնության վերացում»	ԵԽԽՎ Բանաձև
Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան	ՄԻԵԴ
ՀՀ Աշխատանքային օրենսգիրք	ԱՕ
ՀՀ Ընտանեկան օրենսգիրք	ԸՕ
«Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենք	ԶԾ մասին օրենք
«Զինված ուժերի ներքին ծառայության կանոնագիրքը հաստատելու մասին» ՀՀ օրենք	ՆԾԿ մասին օրենք
«Կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքների և հավասար հնարավորությունների ապահովման մասին» ՀՀ օրենք	ԿՏՀ մասին օրենք
«Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին» ՀՀ օրենք	ԸԲ մասին օրենք
Զորամասերի տարածքում կին զինծառայողների և քաղաքացիական աշխատողների նախընտրելի տեսքի ուղեցույց	Տեսքի ուղեցույց
«Խաղաղ պայմաններում Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի բժշկական ապահովման ձեռնարկ»	Բժշկական ձեռնարկ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ ԶԻՆՎԱԾ ՈՒՓԵՐՈՒՄ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ
ԶԻՆՎԱԾ ՈՒՓԵՐՈՒՄ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ
ԶԻՆՎԱԾ ՈՒՓԵՐՈՒՄ

1

ԱՄԵՐԻՈՒՆ
ԿՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ
ՊԿՍԵՐՄԱՆ ԳՈՒՆՆԵՐ

Զինծառայողները համազգեստով քաղաքացիներ են, թեև ժամանակավորապես ապրում են առավել խիստ կանոններով, քան չծառայող քաղաքացիները: Քանի որ զինվորական ծառայությունն իր բնույթով քաղաքացիական կյանքից առավել վտանգավոր է, զինծառայողները, ի տարբերություն քաղաքացիական անձանց, օգտվում են նաև որոշակի արտոնություններից, օրինակ՝ նրանց տրամադրվում է անվճար բժշկական օգնություն, ոմանց՝ անվճար բնակվելու տեղ և այլն: Զինվորական ծառայության ընթացքում զինծառայողները, նրանց կյանքն ու արժանապատվությունը պետության հոգածության և պաշտպանության ներքո են: Զինծառայողների իրավունքների առաջնահերթությունը, ինչպես նաև նրանց պատվի և արժանապատվության նկատմամբ հարգանքն ու խտրականության արգելումը զինվորական ծառայության հիմնարար սկզբունքներն են (ԶԾ մասին օրենք, հոդված 4):

Զինծառայողներն ունեն նույն իրավունքները, ինչ քաղաքացիական անձինք (ՆԾԿ, հոդված 7): Պարզապես հաշվի առնելով զինվորական ծառայության նպատակը, առանձնահատկությունները՝ մարդու այդ իրավունքները, ի տարբերություն քաղաքացիական անձանց, սահմանափակ են: Օրինակ՝ քաղաքացիական անձը կարող է ազատորեն գնալ ուր կցանկանա, սակայն զինծառայողը զորամասի տարածքից կարող է դուրս գալ միայն թույլտվության կամ խիստ անհրաժեշտության դեպքում, կամ քաղաքացիական անձը կարող է հեռախոսով խոսել ցանկացած պահի, իսկ զինծառայողը՝ միայն թույլատրված ժամերին և վայրերում, քաղաքացիական անձը կարող է կրել իր ուզած հագուստը, իսկ զինծառայողը՝ հատուկ համազգեստ: Ծառայությունը պահանջում է խստորեն կազմակերպված գործողություններ՝ անկախ յուրաքանչյուր զինծառայողի անձնական ցանկություններից (ՆԾԿ, հոդված 2):

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ ԶԻՆՎԱԾ ՈՒԹԵՐՈՒՄ

Աշխարհի բոլոր երկրներում զինված ուժերում առավելապես ծանայում են արական սեռի ներկայացուցիչներ: Այդուհանդերձ, ներկայումս աստիճանաբար ավելի մեծ թվով կանայք են ներգրավվում զինված ուժեր: Հասարակության մեջ, առավել ևս բանակում ամրացած կարծրատիպերը կին զինծառայողների համար հաճախ առաջացնում են իրավունքների իրացման տարաբնույթ խոչընդոտներ:

Հետևաբար պետության կարևորագույն խնդիրն է ձեռնարկել բոլոր հնարավոր քայլերը, որպեսզի բանակն առավել բարենպաստ միջավայր դառնա կանանց համար, նրանց իրավունքների խախտումները նախականիվեն, և ապահովվեն կանանց արժանապատիվ ծառայության համար անհրաժեշտ պայմանները:

2

ԿՐԱՄԱՀԱՄԱՐՈՒՄՆԵՐԻՆ, ԳՆԱԾԵԼՆԻ
ԿՐԱՄԱՀԱՄԱՐՈՒՄՆԵՐԻՆ

ԻՐԱՎԱՅՎԱՍԱՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԳԵԼՔ

Ոչ ոք, ներառյալ զինծառայողները, չպետք է ենթարկվի խտրականության: Խտրականությունը չհիմնավորված տարբերակված վերաբերմունքն է միևնույն կամ միանման վիճակում գտնվող մարդկանց նկատմամբ: Այդպիսի վերաբերմունքի պատճառը երբեմն սեռն է, երբ կանանց նկատմամբ վերաբերմունքն անհիմն կերպով ավելի բացասական, խիստ կամ անբարենպաստ է կամ հակառակը՝ առավել մեղմ և ներողամիտ է, քան տղամարդկանց նկատմամբ: Օրինակ՝ երբ կինն ու տղամարդն ունեն նույն գիտելիքներն ու հմտությունները, սակայն այս կամ այն պաշտոնին նշանակվում է ոչ թե կինը, այլ տղամարդը, ոչ թե առավել բարձր որակավորման շնորհիվ, այլ միայն այն պատճառով, որ ինքը տղամարդ է, իսկ մյուս թեկնածուն՝ կին:

Սեռի պատճառով խտրականությունն արգելվում է (ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 29, ՄԻԵԿ, հոդված 14): Կանայք և տղամարդիկ իրավահավասար են (ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 30): Սա նշանակում է, որ թե՛ կանայք և թե՛ տղամարդիկ պետք է կարողանան հավասարապես օգտվել իրենց իրավունքներից, և չի կարելի տղամարդկանց առավել լայն իրավունքներ տալ, քան կանանց, ինչպես նաև չի կարելի կանանց վրա առավել մեծ կամ շատ պարտականություններ դնել, քան տղամարդկանց և հակառակը:

ԻՐԱՎԱԳՎԱՍՍՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԳԵԼՔ

Կանանց նկատմամբ խտրականությունը սեռի պատճառով տարբերակված վերաբերմունք է, որը նպատակ ունի տղամարդկանց համեմատ սահմանափակել կամ վերացնել կանանց իրավունքների ճանաչումը և այդ իրավունքներից օգտվելը (ԿՆԽՎԿ, հոդված 1):

Պետության քաղաքականության կարևոր նպատակներից է կանանց և տղամարդկանց միջև փաստացի հավասարության խթանումը (ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 86), այսինքն՝ իրավահավասարությունն ապահովելու համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը, օրինակ, հասարակության մեջ կնոջ դերի մասին սխալ կարծրատիպերը փոխելով, կանանց իրավունքների պաշտպանության առանձնահատուկ միջոցներ ստեղծելով և այլն:

Սեռով պայմանավորված տարբերակված վերաբերմունքը՝ խտրականությունը, չի կարելի հիմնավորել երկրի ավանդույթներով, հասարակության մեջ ընդունված կարծիքներով կամ գերիշխող վարքագծերով (Կոնստանտին Մարկինն ընդդեմ Ռուսաստանի. ՄԻԵԴ վճիռ, կետ 127):

**Խտրականությունը լինում է երկու տեսակի՝
ուղղակի և անուղղակի:**

Ուղղակի խտրականություն են.

- մարդու նկատմամբ անբարենպաստ, բացասական վերաբերմունքը ընտանեկան դրության, հղիության, ընտանեկան պարտականությունների կատարման պատճառով (օրինակ՝ եթե կին զինծառայողը բարձր պաշտոնի չի նշանակվում ամուսնացած կամ հղի լինելու, իր խնամքի տակ տարեց ծնողներ ունենալու պատճառով),
- միևնույն կամ համարժեք աշխատանքի դիմաց տարբեր վարձատրությունը, աշխատավարձի իջեցումը կամ աշխատանքի պայմանների վատթարացումը՝ սեռի պատճառով (օրինակ՝ եթե միևնույն մարտական առաջադրանքը կատարած կին զինծառայողին, ի տարբերություն տղամարդու, ավելի ցածր պարգևավճար է տրվում),
- սեռական ոտնձգությունը (օրինակ՝ հրամանատարի կամ ծառայակցի կողմից զինծառայող կնոջը սեռական բնույթի առաջարկություններ անելը, նրա կամքին հակառակ՝ մարմնական հպումները, հարկադրական սեռական հարաբերությունը՝ ծեծելու, զինծառայությունից արձակելու կամ պաշտոնն իջեցնելու սպառնալիքով կամ առաջխաղացումն ապահովելու համար),
- մարդու նկատմամբ առավել վատ կամ անբարենպաստ վերաբերմունքը միևնույն կամ նմանատիպ իրավիճակում՝ սեռի պատճառով (օրինակ՝ եթե կարգապահական զանցանք կատարած տղամարդ զինծառայողի նկատմամբ առավել խիստ տույժ է նշանակվում, քան միևնույն զանցանքը կատարած կին զինծառայողի նկատմամբ) (ԿՏՀ մասին օրենք, հոդված 6):

Անուղղակի խտրականություն են.

- կարծրատիպերի ներկայացումը լրատվամիջոցներով, կրթության և մշակույթի միջոցով (օրինակ՝ երբ ֆիլմերում կամ հաղորդումներում տղամարդ գինժառայողներն ավելի խիզախ և ուժեղ կերպարներ են, քան կին գինժառայողները, կամ տղամարդ գինժառայողները միշտ կատարում են բարդ մարտական առաջադրանքներ, իսկ կին գինժառայողները միայն բժշկական անձնակազմից են, դպրոցական դասագրքերում կանայք պատկերվում են միայն որպես տնային տնտեսուհիներ),
- այնպիսի պայմանների ստեղծումը կամ պահանջների ներկայացումը, որոնք կարող են վնասել կոնկրետ սեռի ներկայացուցիչների (օրինակ՝ եթե որևէ պետական պաշտոնի նշանակվելու համար օրենքով նախատեսվում է գինվորական ծառայություն անցած լինելու պարտադիր պահանջ բոլոր թեկնածուների համար, այդ թվում՝ կանանց):

Սակայն կան իրավիճակներ, երբ մարդկանց նկատմամբ տարբերակված վերաբերմունքն ունի ողջամիտ հիմնավորում և կապված չէ այդ մարդու՝ կին կամ տղամարդ լինելու հետ. այդպիսի դեպքերը խտրականություն չեն (ԵԽՆԿ Հանձնարարական, էջ 63):

Խտրականություն չի համարվում.

- տարբերակված վերաբերմունքը, որը կապված է սեռերի կենսաբանական առանձնահատկությունների հետ (օրինակ՝ կին և տղամարդ զինծառայողների համար ֆիզիկական պատրաստականության տարբեր նորմատիվներ սահմանելը*, զինծառայողներին հղիության արձակուրդի տրամադրումը, կին զինծառայողների համար լրացուցիչ պայմանների ստեղծումը՝ նրանց վերարտադրողական առողջության պահպանման համար),
- պարտադիր զինվորական կամ այլընտրանքային ծառայությունը միայն տղամարդկանց համար,
- այնպիսի հատուկ միջոցների կիրառումը, որոնք թեկուզ հոգուտ կանանց են, սակայն նպատակ ունեն ապահովելու կանանց և տղամարդկանց փաստացի հավասարությունը (օրինակ՝ ոստիկանության կողմից կանանց հատուկ պաշտպանությունը, բռնության ենթարկված կանանց համար ապաստանների ստեղծումը): Սակայն այս տարբերակված ստանդարտները կարող են վերացվել, երբ հավասարության հասնելու նպատակն իրականանա (ԿՆԽՎԿ, հոդված 4):

* Սրա հետ մեկտեղ որևէ կերպ չի կարող արդարացված լինել կին զինծառայողների համար, ի տարբերություն տղամարդկանց, որևէ մասնագիտական-ուսումնական քննության առավել հեշտ հարցաշարեր կամ թեմաներ սահմանելը, քանի որ դա կապված չէ ֆիզիկական ունակությունների հետ:

3

ԱՆՉԱՄԱՆ ԿՑԱՆՔԻ
ԿԽՏՐԱՄԲ ՀԱՐԳԱՆՔԻ ԵՎ
ՈՍԿԱՂՈՒՄՆԵՆ ԿԿՏՈՒՄՈՒՔԵՐ
ԱՄԱՅԵԼԻԿ ՄՆԴՁՑՈՒՄՔ

**ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿՅՎՆՔԻ ՆԿԱՏՄԱՍԲ ՀԱՐԳԱՆՔԻ
ԵՎ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏԻՎ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ ԾԱՌԱՅԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ**

Կին զինծառայողներն ունեն իրենց անձնական կյանքի նկատմամբ հարգանքի իրավունք: Թեև կանայք զինված ուժերում ծառայելու ընթացքում ապրում են հատուկ կանոններով, որոնք սահմանափակում են նրանց անձնական կյանքը, սակայն պետությունը պետք է ապահովի նրանց համար անձնական կյանքով ապրելու անհրաժեշտ պայմանները:

Անձնական կյանքի նկատմամբ հարգանքը ներառում է հարազատների հետ հեռախոսային և նամակագրական կապ պահելու հնարավորությունը. սա չափազանց կարևոր է զինծառայողների բարոյահոգեբանական ամրության համար: Հարազատներ ասելով՝ պետք է հասկանալ կնոջ ամուսնուն (զուգընկերոջը), երեխաներին, ծնողներին, քույրերին և եղբայրներին, մոտ ընկերներին և ցանկացած այլ անձանց, որոնց հետ կապ պահելը մարդու համար հոգեբանական առումով կարևոր է: Կապ պահելու միջոցները տարբեր են՝ հեռախոս, նամակներ, հեռագրեր և այլն: Այդուհանդերձ, զինվորական ծառայության ընթացքում, օրինակ, հեռախոսների օգտագործումը սահմանափակվում է ազգային անվտանգության պաշտպանության նպատակով: Այս սահմանափակումը թույլատրելի է, եթե ունի ողջամիտ բացատրություն, օրինակ՝ չի կարելի բջջային հեռախոս օգտագործել մարտական հերթապահության ժամանակ (ԵԽՆԿ Հանձնարարական, էջ 47):

Անձնական կյանքի նկատմամբ հարգանքը և արժանապատիվ զինծառայությունը ներառում են նաև պատշաճ կացարանի իրավունքը (ԵԽԽՎ Բանաձև, կետ 6.2.5): Կին զինծառայողները պետք է բնակվեն այնպիսի կացարաններում և պայմաններում, որ կարողանան բավարարել իրենց նվազագույն կարիքները: Կին զինծառայողները տեղավորվում են. ընտանիքավորները՝ զորամասից դուրս, իսկ ընտանիք չունեցողները՝ զորամասի տարածքում

**ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿՅՈՒՄԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՉԱՐԳԱՆՔԻ
ԵՎ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏԻՎ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ ԾԱՌԱՅԵԼՈՒ ԻՐՎԱՌԻՔ**

գտնվող հանրակացարաններում կամ զորանոցի առանձին շինություններում (սենյակներում): Ընդ որում, կին զինծառայողների համար կահավորվում են առանձին հանրակացարաններ (ննջարաններ), պարապմունքներին նախապատրաստվելու, խորհրդակցությունների և ժամանցի սենյակներ, ցնցուղարան և զուգարաններ, ինչպես նաև կենցաղսպասարկման և լվացվելու առանձին սենյակներ (ՆԾԿ, հոդված 164): Նույնիսկ զորանոցում զինծառայողին հատկացված տարածքը նրա անձնական և մասնավոր միջավայրն է (ԵԽՆԿ Հանձնարարական, էջ 57): Կին զինծառայողների ննջարաններում մահճակալները դասավորվում են մեկ հարկաշարքով (ՆԾԿ, հոդված 167):

Կին զինծառայողներն ունեն ամուսնանալու ազատություն, և զինծառայությունը չպետք է խոչընդոտ լինի ընտանիք կազմելու համար: Ամուսնության ընդհանուր տարիք սահմանված է 18 տարեկանը (ԸՕ, հոդված 10): Սա նշանակում է, որ 18 տարեկան դարձած յուրաքանչյուր մարդ ինքնուրույն և ազատ կարող է որոշել՝ ուզում է ամուսնանալ, թե ոչ և ում հետ է ուզում ամուսնանալ: Ոչ ոք իրավունք չունի հարկադրելու մարդուն ամուսնանալ այս կամ այն տարիքում, այս կամ այն մարդու հետ (Սահմանադրություն, հոդված 35):

Ամուսնանալու հարցում, ամուսնության ընթացքում, ընտանեկան հարաբերություններին վերաբերող հարցերում կանայք և տղամարդիկ ունեն հավասար իրավունքներ: Կանայք և տղամարդիկ հավասարապես պետք է մասնակցեն երեխաների դաստիարակությանը, հավասարապես կատարեն երեխաներին խնամելու պարտականությունը:

Կանայք տղամարդկանց հետ հավասար պետք է.

- կարողանան որոշել իրենց երեխաների թիվը, նրանց ծնվելու միջև ժամանակային տարբերությունը,
- ունենան միևնույն անձնական իրավունքները, ընտրելու ազգանուն, մասնագիտություն, աշխատանք,
- ունենան միևնույն գույքային իրավունքները, ձեռք բերելու գույք, տնօրինելու կամ օգտագործելու այն (ԿՆԽՎԿ, հոդված 16):

3.1. ԶԻՆԾԱՌԱՅՈՂ ԿԱՆԱՆՑ ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՔԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

Անձնական կյանքի իրավունքը ենթադրում է հագուստի և արտաքին տեսքի ընտրության ազատությունը: Սակայն զինվորական ծառայության ընթացքում այս ազատությունը ևս սահմանափակվում է: Որպես ընդհանուր սկզբունք՝ կին զինծառայողի հագուստը և արտաքին տեսքը պետք է լինեն այնպիսին, որ չչեղեն ու չխոչընդոտեն հենց իրենց և մյուս զինծառայողների ծառայության պարտականությունների կատարումը, առավել վտանգի տակ չդնեն զինծառայողի կյանքը և առողջությունը, հատկապես մարտական ծառայության ընթացքում:

Զորամասի տարածքից դուրս հանգստի կամ արձակուրդի ժամանակ զինծառայողներին թույլատրվում է զինվորական համազգեստ չկրել: Սակայն զորամասի տարածքում և զինծառայության ընթացքում այս իրավունքը սահմանափակվում է, և արտաքին տեսքի ու հագուստի համար սահմանվում են որոշակի պահանջներ (ՆԾԿ, հոդված 71):

Զինծառայողները պատշաճ աշխատանքային միջավայր ապահովելու նպատակով առաջին հերթին պետք է հետևեն հիգիենային՝ մաքուր պահեն մարմինը (դեմքը, ձեռքերը, մազերը, եղունգները և այլն) և համազգեստը (հագուստը և կոշիկները):

Զինծառայության ընթացքում չի թույլատրվում.

- կրել հագուստ, որը սահմանված ձևանմուշից տարբերվում է, ձևափոխված է, կարճացված (օրինակ՝ կիսաշրջազգեստը՝ ծնկից վերև), նեղացված և այլն, խիստ ընդգծում կամ ի ցույց է դնում մարմինը, սպորտային կամ երեկոյան ոճի է,
- հագնել կոշիկներ, որոնք սահմանված ձևանմուշից շատ տարբերվում են, մարզական ոճի են կամ հողաթափերի են նման,
- երկար չհավաքված կամ չկապված մազերով լինել, մազերը ներկել մի քանի տարբեր կամ արտասովոր գույներով,
- ունենալ շատ արտահայտիչ շպար (վառ գույներով դիմահարդարում, եղունգների լաք և այլն),
- գործածել չափից ավելի առատ օժանելիք կամ այլ հոտավետ քսուքներ, որոնք չափազանց զգալի կլինեն շրջապատող մարդկանց համար,
- ճչացող, մեծ, ծանր կամ քանակապես շատ զարդեր կրել (Տեսքի ուղեցույց):

Այս առումով պետությունը ևս ունի պարտականություն՝ ապահովելու, որ ռազմական հանդերձանքը, համազգեստները լինեն կանանց հարմարեցված (ԵԽԽՎ Բանաձև, կետ 6.2.5) և անհարմարություն չպատճառեն:

4

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ
ԳՄԱՆԱԿԱՆ ԻՊ
ՍՏՆԱԿԱՆՔՆԵՐ

Կանայք ունեն աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունք (ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 57), այդ թվում՝ զինված ուժերում ծառայության: Կանանց զինվորական ծառայությունը Հայաստանում կամավոր-պայմանագրային է: Կանայք զինվորական ծառայության են անցնում ռազմաուսումնական հաստատություններ ընդունվելու, սովորելու և բարեհաջող ավարտելու կամ առանց ՌՌԻՀ-երում սովորելու պայմանագիր կնքելու միջոցով: Զինվորական ծառայությունը պետական ծառայություն է:

Պետության պարտավորությունն է ապահովել կանանց և տղամարդկանց համար հավասար պայմաններ զինվորական ծառայության անցնելու բոլոր փուլերում.

- զինվորական ծառայության կամ ռազմաուսումնական հաստատություն ընդունվելիս,
- զինվորական ծառայության կամ ռազմաուսումնական հաստատությունում սովորելու ընթացքում,
- զինվորական ծառայությունից արձակվելիս կամ ռազմաուսումնական հաստատությունից հեռացվելիս:

Հավասար հնարավորությունների ապահովումը նշանակում է, որ կանանց նկատմամբ պետության վերաբերմունքը (զինծառայության ընդունելը կամ զինծառայությունից արձակելը, առաջխաղացումը կամ պաշտոնի իջեցումը, խրախուսումը կամ կարգապահական պատասխանատվությունը և այլն) պետք է հիմնված լինի բացառապես նրանց մասնագիտական ունակությունների, ծառայության կամ ուսման ընթացքում դրսևորած վարքագծի վրա, այլ ոչ թե այս կամ այն կերպ կապված լինի նրանց կին լինելու հանգամանքի հետ, օրինակ՝ բարձր պաշտոնի չնշանակելը ամուսնալուծված լինելու պատճառով, կին զինծառայողին խրախուսելը հրամանատարի կողմից նրա նկատմամբ անձնական համակրանք ունենալու պատճառով և այլն: Այսինքն՝ զինծառայության ընդունվելու և բուն զինծառայության ընթացքում պետք է գնահատվեն միայն կանանց այն հատկանիշները, կարողություններն ու մասնագիտական

ունակությունները, որոնք անմիջականորեն կապված են զինծառայության պարտականությունների պատշաճ կատարման հետ, առաջին հերթին՝ առողջական վիճակը, ֆիզիկական, մտավոր և հոգեբանական կարողությունները, ուսումնական լավ առաջադիմությունը կամ ծառայողական պարտականությունների անսխալ և ժամանակին կատարումը:

Այս առումով շատ կարևոր է, որ պետությունն օրենսդրությամբ հստակ և հրապարակայնորեն ամրագրի այն չափանիշները, որոնց հիման վրա գնահատելու է կին զինծառայողներին: Հակառակ դեպքում գնահատման այդ չափանիշների բացակայությունը կամ անհստակությունը կհանգեցնի պաշտոնատար անձանց անհիմն որոշումների և հետևաբար կանանց նկատմամբ խտրականության: Օրինակ՝ եթե սահմանվի, որ գերազանց արդյունք է համարվում մեկ ամսվա ընթացքում հակառակորդի հինգ անօդաչու սարք հայտնաբերելը կամ հետախուզական հինգ առաջադրանք հաջողությամբ կատարելը, ապա պարզ և հստակ կլինի, որ թե՛ կին և թե՛ տղամարդ զինծառայողները ամսվա կտրվածքով միևնույն թվային արդյունք ունենալու դեպքում հավասար պետք է գնահատվեն:

Զինծառայող կանանց նկատմամբ հավասարության սկզբունքը նաև ենթադրում է, որ կանայք տղամարդկանց հետ հավասար պետք է հնարավորություն ունենան ստանալու կրթություն, բարելավելու իրենց մասնագիտական որակները վերապատրաստումների, գործուղումների, բարձրագույն ռազմական կրթություն ստանալու միջոցով (ԿՏՀ մասին օրենք, հոդված 13): Կանայք պետք է ունենան մարզական միջոցառումներին և ֆիզիկական պատրաստության պարապմունքներին ակտիվորեն մասնակցելու միևնույն հնարավորությունները: Ավելին՝ նրանք պետք է սովորեն և մասնագիտական քննություններ հանձնեն նույն ուսումնական ծրագրերով, ինչ տղամարդիկ: Գնահատման չափանիշները ևս պետք է լինեն միևնույնը (ԿՆԽՎԿ, հոդված 10):

Զինված ուժերում կանանց և տղամարդկանց իրավահավասարությունը խթանելու համար անհրաժեշտ է.

- կանանց համար հասանելի դարձնել բոլոր պաշտոնները զինված ուժերի բոլոր տեսակի զորքերում,
- մասնագիտական և հոգեբանական առումներով նախապատրաստել կանանց պատասխանատու պաշտոններ զբաղեցնելուն,
- ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որ կանանց անձնական ու ընտանեկան կյանքի հանգամանքները չխոչընդոտեն ծառայության մեջ առաջխաղացումը (ԵԽԽՎ Բանաձև, կետեր 6.1.3, 6.1.6 և 6.1.7), հնարավորինս փորձել ստեղծել այնպիսի սոցիալական ծառայություններ (օրինակ՝ երեխաների խնամքով զբաղվող հաստատություններ), որոնք կանանց հնարավորություն կտան իրենց ընտանեկան պարտականությունները համատեղելու զինծառայության հետ (ԿՆԽՎԿ, հոդված 11):

Զինծառայության մեջ իրավահավասարության կարևորագույն տարրերից է նաև կանանց և տղամարդկանց հավասար վարձատրությունը միևնույն կամ հավասարաթեք աշխատանքի համար (ՎՍԽ, հոդված 4, ԿՆԽՎԿ, հոդված 10): Հավասար վարձատրություն ասելով՝ հասկանում ենք ոչ միայն աշխատավարձը, այլև հավելավճարները, պարգևատրումները, ինչպես նաև զինծառայողներին տրվող սոցիալական արտոնությունները (ԿՆԽՎԿ, հոդված 10):

Բոլոր զինծառայողների դրամական ապահովությունը ներառում է զինվորական կոչումներին, պաշտոնների դասակարգման խմբերին և զինվորական ծառայության ստաժին համարժեք դրույքաչափերը, հավելումները և լրավճարները ու պայմանավորված չէ զինծառայողների սեռական պատկանելությամբ:

5

ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ
ԿՐԱՎՈՒՆՔ, ՄԱՅՐՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կին զինծառայողները, վերարտադրողական առողջության հետ կապված առանձնահատկություններով պայմանավորված, ունեն ուշադրության կարիք: Կին զինծառայողների բժշկական զննությունը և բուժումն անվճար են: Կին զինծառայողները պետք է բնակվեն այնպիսի պայմաններում, որ հնարավոր լինի պահպանել անձնական հիգիենան և առողջությունը: Զուգարանները պետք է առանձնացված լինեն քնելու հատվածներից, և բոլոր տարածքները պետք է կանոնավոր կերպով մաքրվեն: Վարակներ ունեցող անձինք պետք է անհապաղ տեղափոխվեն բուժկետ (ԵՆՆԿ Հանձնարարական, էջ 59):

Զինված ուժերում կանանց առողջության պահպանման նպատակով նախատեսված են հետևյալ հատուկ միջոցները.

- ա) կին զինծառայողների բժշկական զննությունը և բուժումը (հատկապես գինեկոլոգիական խնդիրների դեպքում) պետք է կատարվեն առանձին՝ հիգիենայի կանոնների խիստ պահպանման պայմաններում,
- բ) կին զինծառայողներն իրավունք ունեն տարեկան առնվազն երկու անգամ անցնելու բժշկական զննություն՝ հղիությունը, գինեկոլոգիական կամ վեներական խնդիրները վաղ հայտնաբերելու համար,
- գ) զորամասում, դաշտային պայմաններում կին զինծառայողների համար պետք է լինեն անձնական հիգիենայի հատուկ սենյակներ կամ վրաններ՝ անհրաժեշտ նվազագույն բոլոր պարագաներով (մաքուր ջուր, օճառ, սրբիչ և այլն),
- դ) կին զինծառայողները պետք է իրազեկվեն իրենց առողջության, հիգիենայի պահպանման համար անհրաժեշտ միջոցների մասին (Բժշկական ձեռնարկ, կետեր 365-370):

Պետության քաղաքականության կարևորագույն նպատակներից է ծնելիության և բազմազավակության խթանումը (ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 86): Ծնելիության մակարդակի աճն ազգային անվտանգության ամրապնդման գրավականներից է. այս առաքելությունը հավասարապես վերաբերում է նաև զինծառայող կանանց: Հետևաբար պետությունը որոշակի լրացուցիչ բարենպաստ պայմաններ է ստեղծում աշխատող կանանց համար, որոնք մայրանում են: Մայրության հետ կապված պատճառներով աշխատանքից կամ զինծառայությունից ազատելն արգելվում է: Յուրաքանչյուր աշխատող կին, այդ թվում՝ զինծառայող կանայք, ունի հղիության և ծննդաբերության դեպքում վճարովի արձակուրդի իրավունք: Յուրաքանչյուր աշխատող ծնող երեխայի ծննդյան կամ երեխայի որդեգրման դեպքում ունի արձակուրդի իրավունք (ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 57):

ԿԱՐԵՎՈՐ Է ՆՇԵԼ, որ երեխայի ծննդյան կամ որդեգրման դեպքում արձակուրդի իրավունք ունեն ոչ միայն կանայք, այլև տղամարդիկ: Տղամարդկանց՝ երեխայի խնամքի համար արձակուրդ՝ չտրամադրելը խտրականություն է նրանց նկատմամբ՝ հաշվի առնելով այն, որ ներկայումս երեխայի խնամքի և դաստիարակության պարտականությունները աստիճանաբար ավելի հավասար են բաշխվում տղամարդկանց և կանանց միջև (Կոնստանտին Մարկինն ընդդեմ Ռուսաստանի. ՄԻԵԴ վճիռ):

Արգելվում է հղի կամ մինչև մեկ տարեկան երեխա խնամող կանանց ներգրավել ծանր, առանձնապես ծանր, վնասակար և առանձնապես վնասակար աշխատանքներում: Զինված ուժերի հրամանատարությունը պարտավոր է գնահատել կոնկրետ աշխատանքի ծանրությունը կամ վնասակարությունը և քայլեր ձեռնարկել՝ վտանգավոր գործունեների ազդեցությունը նվազեցնելու համար (ԱՕ, հոդված 258): Այսինքն՝ պետությունը պարտավոր է հղիության ընթացքում ապահովել կանանց հատուկ պաշտպանությունը նրանց առողջության համար վնասակար աշխատանքի տեսակներում (ԿՆԽՎԿ, հոդված 11):

Կին զինծառայողների համար օրենքով նախատեսված են հետևյալ հատուկ պայմանները.

- ա) հղի կանայք պետք է լինեն բուժկանխարգելիչ հաստատության կամ առողջապահության համակարգի պետական կամ տարածքային բուժհաստատության բժշկ-գինեկոլոգի պարբերական հսկողության ներքո,
- բ) զինծառայող հղի կանայք չբարդացած ընթացքով հղիության դեպքում իրավունք ունեն բժշկի ընդունելության՝ հետևյալ պարբերականությամբ՝
 - մինչև 20 շաբաթականը՝ ամիսը մեկ անգամ,
 - 20-ից մինչև 30 շաբաթականը՝ երկու շաբաթը մեկ անգամ,
 - 30 շաբաթականից հետո՝ ամեն շաբաթ,
- գ) ծննդաբերական բաժանմունք չունեցող բնակավայրերում ապրող հղի զինծառայող կանայք նախօրոք (37-38 շաբաթական) հոսպիտալացվում են բուժական հաստատությունների նախածննդաբերական բաժանմունքներում, իսկ բարդացած ընթացքի դեպքում բժշկական ցուցումներով հոսպիտալացումը կարող է կատարվել ցանկացած ժամանակ,

դ) բժիշկ-գինեկոլոգի՝ հղիության ժամկետի վերաբերյալ տված տեղեկանքի հիման վրա հղիության ընթացքում և կրծքով կերակրելիս իգական սեռի զինծառայողներն ազատվում են վերակարգից, շարային և ֆիզիկական պատրաստությունից, տեղափոխվում են մասնագիտական վնասակարության ազդեցությունը բացառող աշխատանքի:

Արգելվում է կին զինծառայողներին նշանակել այնպիսի աշխատանքների, որոնք կապված են աշխատանքային օրենսդրությամբ նրանց համար սահմանված առավելագույն նորմերը գերազանցող ծանրությունների տեղափոխման և տեղաշարժման հետ: Մինչև այս առավելագույն նորմերի հստակ սահմանումն օրենսդրությամբ առանձին դեպքերում, օրինակ՝ բժշկի ցուցմամբ, կանայք պետք է ազատվեն որոշակի ծանրությունների բարձրացման հետ կապված աշխատանքներից:

6

ՀԱՆԳՍՏԻ ԻՐԱՎՈՒՆԸ

Զորամասում ժամանակի բաշխումն իրականացվում է այնպես, որ զինծառայողները մարտական, ուսումնական պատրաստությանը, մշակութային զարգացմանը զուգահեռ բավարար ժամանակ ունենան հանգստանալու համար:

Կին զինծառայողներն ունեն հանգստի իրավունք: Ծառայողական շաբաթվա տևողությունը սահմանվում է կին զինծառայողների համար՝ 5-օրյա շաբաթ՝ հանգստյան 2 օրով (ՆԾԿ, հոդված 227): Կին զինծառայողների շաբաթական ծառայողական ժամանակի ընդհանուր տևողությունը, որպես կանոն, չպետք է գերազանցի շաբաթական 40 ժամը, ընդ որում՝ ամենօրյա աշխատաժամանակի տևողությունը չի կարող անցնել 8 աշխատանքային ժամից:

Դրանից դուրս կատարվող աշխատանքն արտաժամյա աշխատանք է: Կին զինծառայողներին շաբաթական ծառայության ժամանակի սահմանված տևողությունից դուրս ծառայողական պարտականությունների կատարմանը ներգրավելու և այն շաբաթվա մյուս օրերին հանգստով փոխհատուցելու անհնարինության դեպքում այդ ժամանակը զինծառայողին է տրվում հանգստի լրացուցիչ օրերի ձևով, որոնք կարող են միացվել հերթական արձակուրդին (ՆԾԿ, հոդված 227):

Արտաժամյա աշխատանքը չպետք է ավելի լինի.

- ա) 4 ժամից՝ երկու իրար հաջորդող օրերի ընթացքում, և
- բ) 180 ժամից՝ մեկ տարվա ընթացքում (ԱՕ, հոդված 146):

Սակայն այս ընդհանուր կանոններից նախատեսվում են բացառություններ զինծառայողների համար: Մասնավորապես, մարտական հերթապահությունը, զորավարժությունները և նման այլ հատուկ

միջոցառումներն անցկացվում են առանց ծառայության ժամանակի ընդհանուր տևողության սահմանափակման: Զորամասի մարտական և զորահավաքային պատրաստության հետ անմիջականորեն կապված շտապ միջոցառումները կատարվում են զորամասի հրամանատարի հրամանով օրվա ցանկացած ժամին՝ զինծառայողներին հանգստի համար տրամադրելով առնվազն 4 ժամ:

Կին զինծառայողներին, ինչպես պայմանագրային մյուս զինծառայողներին, տրվում են հետևյալ արձակուրդները.

- հերթական կամ ամենամյա,
- լրացուցիչ,
- ուսումնական,
- հիվանդության պատճառով (վերականգնողական),
- հղիության, ծննդաբերության և երեխայի խնամքի համար:

Հերթական արձակուրդը տրվում է ամեն տարի՝ հետևյալ տևողությամբ.

- 30 օր՝ մինչև 15 տարի ծառայածներին,
- 35 օր՝ 15-ից մինչև 25 տարի ծառայածներին,
- 40 օր՝ 25 տարուց ավելի ծառայածներին (ԶԾ մասին օրենք, հոդված 49):

Լրացուցիչ արձակուրդը տրվում է.

- 10 օրացուցային օր՝ առանձնահատուկ կամ վնասակար պայմաններում ծառայողներին,
- մինչև 10 օրացուցային օր՝ զինծառայողի ընտանիքի անդամի ամուսնության, ծանր հիվանդության կամ մահվան դեպքում կամ այլ հարգելի պատճառներով (ԶԾ մասին օրենք, հոդված 50):

Զինծառայողներն ընտանիքի հիվանդ անդամին խնամելու համար իրավունք ունեն գնալու արձակուրդ: Զինծառայողն այս արձակուրդից կարող է օգտվել իր ընտանիքի անդամի հիվանդության վերաբերյալ քաղաքացիական բուժհաստատության տված տեղեկանքի հիման վրա: Խնամքի արձակուրդը կարող է տևել մինչև 40 օր տարվա ընթացքում, ներառյալ 30 օր չվճարվող արձակուրդ (ըստ ԱՕ-ի) և 10 օր լրացուցիչ արձակուրդ (ըստ ԶԾ մասին օրենքի): Ընդ որում, քանի որ զինվորական բուժհաստատությունները ընտանիքի անդամի հիվանդության դեպքում անաշխատունակության թերթիկ չեն տալիս, զինծառայողի բացակայությունը պետք է հարգելի համարվի քաղաքացիական բուժհաստատության տված տեղեկանքի հիման վրա:

Ուսումնական արձակուրդը լինում է երկու տեսակի՝ ռազմա-ուսումնական հաստատություններում սովորողների համար և միջին մասնագիտական կամ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում սովորողների համար:

Ռ-ՌԻՀ-երում սովորողներին արձակուրդ տրվում է ուսման ընդմիջումների ընթացքում. ծմռանը՝ 15 օրացուցային օր և ամռանը՝ 30 օրացուցային օր (ԶԾ մասին օրենք, հոդված 51):

Միջին մասնագիտական կամ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում սովորող զինծառայողներին արձակուրդ տրվում է.

- յուրաքանչյուր քննության համար՝ 3 աշխատանքային օր,
- յուրաքանչյուր ստուգարքի համար՝ 2 աշխատանքային օր,
- դիպլոմային աշխատանքի նախապատրաստման և պաշտպանության համար՝ 30 աշխատանքային օր.
- պետական (ավարտական) յուրաքանչյուր քննության համար՝ 6 աշխատանքային օր (ԱՕ, հոդված 174):

Զինծառայողին հիվանդության պատճառով (վերականգնողական) արձակուրդ տրվում է զորամասի (զինվորական կառավարման մարմնի) հրամանատարի (պետի) կողմից բուժման մեջ լինելու կամ վերականգնողական ժամանակահատվածի համար՝ մինչև 90 անընդմեջ օրացուցային օր ժամկետով: Այս արձակուրդները տրվում են ռազմաբժշկական հաստատության կամ հանձնաժողովի տված տեղեկանքի հիման վրա: Բուժումից կամ վերականգնումից հետո զինծառայողներն անցնում են ռազմաբժշկական փորձաքննություն, և նրանց բուժումը կամ վերականգնումը կարող է երկարաձգվել ևս 30 օրացուցային օր ժամկետով (ԶԾ մասին օրենք, հոդված 52):

Հղիության, ծննդաբերության և երեխայի խնամքի արձակուրդը տրվում է.

- 140 օր (70 օր՝ հղիության և 70 օր՝ ծննդաբերության).
- 155 օր (70 օր՝ հղիության և 85 օր՝ ծննդաբերության)՝ բարդ ծննդաբերության դեպքում.
- 180 օր (70 օր՝ հղիության և 110 օր՝ ծննդաբերության)՝ միաժամանակ մեկից ավելի երեխաներ ունենալու դեպքում (ԱՕ, հոդված 172):

Երեխայի խնամքի համար արձակուրդ տրվում է մինչև երեխայի երեք տարեկան դառնալը: Հղիության, ծննդաբերության և երեխայի խնամքի արձակուրդի ընթացքում զինծառայողների դրամական ապահովությունը, պաշտոնը և կոչումը պահպանվում են:

ԿԱՐԵՎՈՐ ՆՇՈՒՄ. Հաշվի առնելով այն, որ գինված ուժերն ապահովում են ազգային անվտանգությունը՝ արձակուրդ գնալու իրավունքը կարող է բացառիկ դեպքերում սահմանափակվել, օրինակ՝ եթե զինծառայողին (թե՛ կին և թե՛ տղամարդ) հնարավոր չէ հեշտությամբ փոխարինել, քանի որ նա պատասխանատու և յուրահատուկ պաշտոն է զբաղեցնում, ունի հազվագյուտ տեխնիկական գիտելիքներ և հմտություններ կամ ներգրավված է մարտական առաջադրանքներում (Կոնստանտին Սարկինն ընդդեմ Ռուսաստանի, էջ 4): Սակայն սա չի նշանակում, որ զինծառայողին կարելի է տարիներով արձակուրդ չտալ. պետությունը պետք է ապահովի, որ նույնիսկ այսպիսի յուրահատուկ կարգավիճակով զինծառայողները ևս արձակուրդ գնան և բավարար չափով հանգստանան:

ՇՐՈՒՄԻՆԻՍՏՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԿԻՆՆԱԿԱՆՈՒՄԻՆԻ ԴԿԻ

ԿԻՆ ԶԻՆՃԱՎԱԾՈՂՆԵՐԻ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԿԻՆ ՋԻՆԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կին զինծառայողներն ունեն բռնությունից ու ոտնձգություններից զերծ լինելու իրավունք: Ջինծառայողները պարտավոր են հարգել միմյանց, մշտապես բարձր բարեկրթության, զսպվածության, համեստության օրինակ ծառայել, պահպանել զինվորական պատիվը, պաշտպանել սեփական արժանապատվությունը և չոտնահարել այլոց արժանապատվությունը (ՆԾԿ, հոդված 65):

Ջինծառայողին անվանարկելը, սպառնալը, բռնությունը կամ ոտնձգությունը նրա կյանքի, առողջության, ունեցվածքի նկատմամբ, զինծառայողի պարտականությունների կատարմանը խոչընդոտող այլ գործողությունները կամ իրավունքների ոտնահարումն անթույլատրելի են և առաջացնում են պատասխանատվություն (ՆԾԿ, հոդված 6): Այդ պատասխանատվությունը, կախված իրավախախտումից, կարող է լինել կարգապահական կամ քրեական:

Կին զինծառայողների նկատմամբ բռնության ցանկացած դրսևորում պետք է խստորեն պատժվի, հատկապես, եթե այդ բռնությունը տեղի է ունեցել նրանց նկատմամբ խտրականության հիմքով, այսինքն՝ կին լինելու պատճառով:

ԿԻՆ ԶԻՆՃԱՌԱՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կանայք բնության են ենթարկվում նաև ընտանիքում: Բնությունը կարող է լինել ֆիզիկական, սեռական, հոգեբանական, տնտեսական: Բնություն է նաև անտեսումը:

Ֆիզիկական բնություն է ծեծը կամ այլ բնի գործողությունները (մազերը կամ ականջները քաշելը, գետնին քարշ տալը, ոտնատակ անելը և այլն), առողջությանը վնաս պատճառելը, ազատությունից զրկելը:

Սեռական բնություն են բռնաբարությունը և սեքսուալ բնույթի բնի գործողությունները (ծեծելով կամ ծեծելու սպառնալիքով սեռական հարաբերություն ունենալը, այդ թվում՝ միասեռ հարաբերությունը), սեքսուալ բնույթի գործողություններին հարկադրելը (աշխատանքից ազատելու սպառնալիքով սեռական հարաբերություն ունենալը), 16 տարեկանը չլրացած անչափահասի հետ սեռական հարաբերություն ունենալը, նրա նկատմամբ անառակաբարո գործողությունները:

Հոգեբանական բնություն է հոգեկան ուժեղ տառապանք պատճառելը, այդ թվում՝ բնություն գործադրելու սպառնալիքը, պարբերաբար այնպիսի գործողություններ կատարելը, որոնք անձի մեջ վախ են առաջացնում իր կամ ընտանիքի անդամի անձնական անվտանգության առումով, արժանապատվությունը պարբերաբար նվաստացնելը, սոցիալապես ծայրահեղ մեկուսացնելը, հղիությունն արհեստական ընդհատելուն հարկադրելը:

Տնտեսական բնություն է անձին նյութական կախվածության մեջ դնելու կամ իշխելու նպատակով գոյության անհրաժեշտ միջոցներից (սնունդ, հագուստ, կացարան, դեղորայք) զրկելը, անձին կրթություն ստանալ կամ աշխատել չթույլատրելը:

Անտեսում է համարվում ծնողի կողմից երեխայի կամ չափա-
հաս և աշխատունակ երեխայի կողմից անաշխատունակ և կարի-
քավոր ծնողի համար անհրաժեշտ նվազագույն պայմանները չբա-
վարարելը (մնունդ, հագուստ, կացարան, բժշկական օգնություն և
սպասարկում և այլն) (ԸԲ մասին օրենք, հոդված 3):

**Մարդուն ընտանիքում բռնությունից պաշտպանելու
համար կան հատուկ միջոցներ.**

Նախազգուշացում, որը կիրառվում է այն դեպքում, երբ ըն-
տանիքում բռնության դեպքը ոստիկանությունը հայտնաբերել
է առաջին անգամ, կատարված արարքը հանցագործություն
չէ, և անհետաձգելի միջամտության հիմքեր չկան: Բռնություն
գործադրած անձը նախազգուշացվում և տեղեկացվում է, թե
բռնությունը շարունակելու կամ կրկնելու դեպքում ինչ պատաս-
խանատվության կարող է ենթարկվել.

անհետաձգելի միջամտության որոշում, որը կիրառվում է, եթե
ընտանիքի մեկ անդամը մյուսի նկատմամբ բռնություն է կիրա-
ռել, և հավանական է, որ բռնությունը կրկնվելու կամ շարու-
նակվելու է, կամ եթե նախազգուշացումից հետո՝ մեկ տարվա
ընթացքում, անձը կրկին բռնություն է գործադրել: Այս դեպքում
ընտանիքի տուժած անդամի կյանքի և առողջության պաշտ-
պանության նպատակով ոստիկանության ծառայողը կարող է
բռնություն գործադրած անձի վրա որոշակի պարտականու-
թյուններ դնել, օրինակ՝ հարկադրել անհապաղ հեռանալ տու-
ժած անձի բնակության տարածքից և արգելել այդտեղ նրա վե-
րադարձը որոշակի ժամանակով, արգելել հեռախոսային կամ
նամակագրական կապը տուժած անձի հետ և այլն.

պաշտպանական որոշումը կայացնում է դատարանը՝ 6 ամիս
ժամկետով, որը անհրաժեշտության դեպքում կարող է երկա-
րացվել 2 անգամ՝ մինչև 3-ական ամիս ժամկետով: Դատարանը
ևս կարող է բռնություն գործադրած անձի վրա դնել անհետա-
ձգելի միջամտությամբ դրվող պարտականությունները, ինչպես
նաև պարտավորեցնել անցնել ռեաբիլիտացիոն ծրագիր, ար-
գելել երեխաների հետ տեսակցությունները և այլն (ԸԲ մասին
օրենք, հոդվածներ 5-8):

Զինծառայող կանանց նկատմամբ ցանկացած տեսակի բռնությունը բացառելը պետության կարևորագույն պարտականությունն է:

Կարևոր է, որ զինված ուժերում և ՌՈՒՀ-երում իգական սեռի ներկայացուցիչներին բռնությունից պաշտպանելու համար պետությունը.

- ստեղծի միջոցներ, օրինակ՝ անվճար թեժ գծեր, որոնք թույլ կտան տուժողներին անանուն, գաղտնի և ոչ պաշտոնական բողոքներ ներկայացնել և անկողմնակալ խորհուրդներ ստանալ,
- հասանելի և մատչելի դարձնի պաշտոնական բողոքարկման մեխանիզմները և ստեղծի հրամանատարական շղթայից անկախ ազդարարման մեխանիզմներ,
- տուժողներին տրամադրի աջակցություն, երբ նրանք հայտնում են իրենց իրավունքների ոտնահարման մասին (ԵՒԽՎ Բանաձև, կետեր 6.3.4, 6.3.5, 6.3.6):

Հայաստանի զինված ուժերում այլ զինծառայողների կողմից իրավունքների ցանկացած խախտման, այդ թվում՝ խտրական վերաբերմունքի դեպքում զինծառայող կանայք իրավունք ունեն պաշտպանության համար դիմելու:

- անմիջական կամ վերադաս հրամանատարներին,
- պաշտպանության նախարարին կամ գլխավոր շտաբի պետին, այդ թվում՝ պաշտպանության նախարարության կամ գլխավոր շտաբի թեժ գիծ զանգահարելու միջոցով,
- վարչական դատարան,
- Մարդու իրավունքների պաշտպանին՝ թե՛ գրավոր և թե՛ բանավոր, այդ թվում՝ թե՛ գծի միջոցով,
- ռազմական ոստիկանություն, քննչական կոմիտե կամ զինվորական դատախազություն,
- հասարակական կազմակերպություններին:

Ոչ ոք չի կարող արգելել զինծառայող կանանց դիմել ցանկացած պետական մարմնի՝ իրենց իրավունքների խախտումները կանխելու, դրանք դադարեցնելու կամ դրանց համար պատժելու նպատակով: Պետական մարմինները պարտավոր են ձեռնարկել բոլոր հնարավոր միջոցները՝ զինծառայող կանանց իրավունքները պաշտպանելու համար:

ՆՇՈՒՄՆԵՐ

Մարդու իրավունքների և իրավունքի գերակայության տնօրենության մշակած սույն ձեռնարկի նպատակն է բարձրացնել զինված ուժերում կանանց իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ իրազեկությունը:

Սույն նյութը կարող է օգտակար լինել զինված ուժերի կազմը համալրելու մտադրություն ունեցող և արդեն իսկ զինված ուժերում ծառայող կանանց, ինչպես նաև կին զինծառայողների ծառայակից տղամարդկանց, այդ թվում՝ հրամանատարական կազմի համար:

Ձեռնարկը պարզաբանում է կին զինծառայողների իրավունքներն ու ազատությունները՝ ՀՀ Սահմանադրությանը, միջազգային պայմանագրերին և ներպետական իրավական ակտերին հղումներով և իրավիճակային օրինակներով, «իրավահավասարություն» և «խտրակա-նություն» հասկացությունները, կին զինծառայողների զինվորական ծառայության ամօրյային վերաբերող ամանձ-նահատկությունները և այլն:

Եվրոպայի խորհրդի գրասենյակ Երևանում
«Էրեբունի պլազա» բիզնես կենտրոն
Վ. Սարգսյան 26/1, Երևան, 0010,
Հայաստան

<https://www.coe.int/national-implementation>

www.coe.int

Եվրոպայի խորհուրդը մայրցամաքի՝ մարդու իրավունքների հարցերով զբաղվող առաջատար կազմակերպությունն է: Նրա կազմում են 47 անդամ պետություններ, այդ թվում՝ Եվրոպական միության անդամ բոլոր պետությունները: Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր պետություն-ները միացել են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային՝ որպես մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության պաշտպանությանն ուղղված միջազգային փաստա-թղթի: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը վերահսկում է կոնվենցիայի իրականացումն անդամ պետություններում:

